

لزوم بازنگری در برنامه‌های آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی با توجه به نیازهای مهارتی جدید کتابداران و اطلاع‌رسانان

زهرا تهوری^۱

چکیده

مهم‌ترین سرمایه هر سازمان، نیروی انسانی شاغل در آن است، بنابراین سرمایه‌گذاری در مورد این نیرو و تربیت آن امری ضروری است. با توجه به تغییر و تحول‌هایی که در جامعه صورت می‌گیرد، پرورش نیروی انسانی سازمان‌ها نیز باید در سایه برنامه‌های آموزشی صحیح و متناسب با این تغییر و تحول‌ها صورت گیرد. کتابداران و اطلاع‌رسانان، به عنوان نیروهای انسانی شاغل در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، از این امر مستثنا نیستند و با توجه به تحول‌های فناورانه در محیط کارشان نیاز به فراگیری دانش و مهارت‌های جدید دارند. بنابراین، برنامه‌های آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی باید در جهت فراهم‌آوری این نیازهای مهارتی برای کتابداران و اطلاع‌رسانان حرکت کند.

کلیدواژه‌ها

برنامه‌های آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی، تأثیر فناوری اطلاعات، نیازهای مهارتی کتابداران، بازنگری

مقدمه

تخصصی مهم‌ترین مکان‌های علمی برای تربیت این نیرو هستند. پرورش نیروی انسانی متخصص مورد نیاز سازمان‌ها، زمانی به نحو مطلوب انجام می‌یابد که برنامه‌های صحیح و هماهنگ با تغییر و تحول‌های جامعه برای آن نقش پیش‌بینی شده باشد.

مقاله حاضر در نظر دارد تا به بیان اهمیت تناسب و همخوانی برنامه‌های آموزش کتابداری

انسان و نظام‌های عملیاتی دو عامل اساسی در اعمال مدیریت سازمان‌ها هستند. مهم‌ترین سرمایه سازمان را نیروی انسانی آن تشکیل می‌دهد، زیرا نظام‌های عملیاتی توسط انسان‌ها به اجرا در می‌آیند. بنابراین، سرمایه‌گذاری در مورد این نیرو و تربیت آن امری ضروری و لازم است. دانشگاه‌ها و سایر مراکز آموزش عالی و

۱. کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی ztahavori@yahoo.com

و اطلاع‌رسانی با دانش و مهارت‌های مورد نیاز کتابداران در محیط جدید متحول از فناوری اطلاعات پردازد. بدین منظور، ابتدا تاریخچه کوتاهی از آموزش دانشگاهی کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران بیان می‌شود. پس از آن، تأثیر فناوری اطلاعات بر حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی و نیازهای مهارتی کتابداران در محیط جدید متأثر از تحول‌های فناورانه بررسی می‌شود. سپس، با بیان نظرات صاحب‌نظران و محققان در مورد میزان همخوانی و تناسب برنامه‌های آموزشی با این نیازها به اهمیت این موضوع می‌پردازد. در پایان نیز تغییراتی که تاکنون در سرفصل برنامه‌های آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی برخی دانشگاه‌ها صورت گرفته است، بیان می‌گردد.

پیشینه مختصری از تاریخچه آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران

از عمر آموزش دانشگاهی کتابداری جدید در ایران حدود چهل سال می‌گذرد. اگر چه سال ۱۳۱۸ اولین کلاس‌های آموزشی کوتاه مدت در دانشسرای عالی تهران برگزار شد و برحسب نیاز و ضرورت در سایر مراکز دانشگاهی نیز ادامه یافت، اما طرح تأسیس اولین دوره آموزش کتابداری در سطح دانشگاهی، در مقطع کارشناسی ارشد، به سال ۱۳۴۵ در دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران برمی‌گردد. این امر، فتح بابی برای دیگر دانشگاه‌ها شد تا آنها نیز دست به اقدام مشابهی بزنند.

پس از انقلاب فرهنگی که در ۱۳۵۹ رخ داد، در ساختار برنامه‌های درسی رشته‌های مختلف دانشگاهی از جمله رشته کتابداری بازنگری شد.

در برخی دانشگاه‌ها، مقطع کارشناسی کتابداری که تا پیش از این راه‌اندازی شده بود، به کاردانی تنزل یافت و برخی دانشگاه‌ها از جمله دانشگاه اصفهان و مشهد اقدام به راه‌اندازی دوره کاردانی کتابداری کردند. سال ۱۳۶۵، کمیته برنامه‌ریزی کتابداری شورای عالی انقلاب فرهنگی ضرورت توجه به موج جدید را که فناوری نوین اطلاعاتی موجب آن شده بود، خاطر نشان کرد و برنامه دوره کارشناسی ارشد را در چهار گرایش کتابخانه‌های عمومی، دانشگاهی، آموزشگاهی، و اطلاع‌رسانی تدوین نمود. دانشگاه‌هایی که در این زمان مبادرت به بازگشایی گروه‌های کتابداری در مقطع کارشناسی ارشد کردند، از آن پس به گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی تغییر نام دادند (۳: ۳۲).

هنوز یکی دو سالی از اجرای برنامه‌های کاردانی کتابداری در دانشگاه‌ها نگذشته بود که موج اعتراض‌های دانشجویانی که در این مقطع تحصیل می‌کردند و نیز اعضای هیئت علمی، به‌خصوص، آنها که تا پیش از این در مقطع کارشناسی ارشد تدریس می‌کردند به مجلس شورای اسلامی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی را واداشت تا سطح کاردانی را به کارشناسی ارتقاء بخشد (۳: ۳۳).

همزمان با اوج اعتراضات نسبت به دوره کاردانی در دانشگاه‌های دولتی، دانشگاه آزاد اسلامی نیز دوره کارشناسی کتابداری را در واحد رودهن تأسیس کرد. پس از گذشت مدتی، این گروه را به تهران منتقل نمود و دوره آن را به مقطع کارشناسی ارشد ارتقاء داد و در ادامه آن، برای اولین بار در ایران، اقدام به راه‌اندازی دوره دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی کرد (۳: ۳۵). پس از

این اقدام دانشگاه آزاد، جهت جلوگیری از اعزام دانشجو به خارج از کشور برای تحصیل دوره دکترا، گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های مشهد و شیراز تصمیم به تأسیس دوره دکترا به طور مشترک گرفتند و اولین دوره این مقطع تحصیلی مهر ماه ۱۳۷۹ در دو دانشگاه آغاز شد. پس از آن، دانشگاه تهران (سال ۱۳۸۰) و دانشگاه فردوسی مشهد (سال ۱۳۸۱) با مجوز رسمی از وزارت علوم، به طور مستقل، اقدام به پذیرش دانشجو و برگزاری کلاس‌های دوره دکترا کردند (۳: ۳۶). دانشگاه شهید چمران اهواز نیز سال ۱۳۸۳ درصد راه اندازی این دوره و پذیرش دانشجو در مقطع دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی برآمد. نخستین دوره آزمون دکترا نتیجه قبولی به دنبال نداشت، اما دو دوره بعد یعنی سال‌های تحصیلی ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ به طور جداگانه دو دوره آزمون برگزار شد و هر دو دوره با موفقیت دو گروه در آزمون همراه بود. در حال حاضر، در چهار گروه آموزشی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های دولتی و نیز دانشگاه آزاد کلاس‌های دوره دکترا برقرار است.

تأثیر فناوری اطلاعات بر حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی

تحول در فناوری اطلاعات از چشمگیرترین دگرگونی‌هایی بوده است که جامعه بشری را بسیار تحت تأثیر قرار داده است. در میان مؤسسه‌ها و سازمان‌های فعال در جامعه، کتابخانه‌ها که همواره با اطلاعات و منابع اطلاعاتی سروکار داشته‌اند، به طور مسلم، از تأثیر این تحول در امان نمانده‌اند. به‌کارگیری فناوری نوین اطلاعاتی و ابزارهای جدید و پیشرفته در

کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی باعث تغییر و تحول در کارکردهای این مراکز، از جمله تغییر در اصول نظام‌های ذخیره و بازیابی اطلاعات، نسبت به گذشته شده است. به طور کلی، می‌توان در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی این تحول‌ها را در سه دسته کلی خلاصه کرد:

۱. تحول در تولید منابع اطلاعاتی و شیوه‌های فراهم‌آوری آنها،
۲. تحول در ذخیره، سازماندهی، و تنظیم مواد اطلاعاتی، و
۳. تحول در ارتباطات و شیوه‌های دسترسی به اطلاعات (۷).

بنابراین، وقوع این تحول‌ها در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی؛ امور مربوط به گردآوری، سازماندهی، و دسترسی به اطلاعات را به طور مستقیم یا غیرمستقیم تحت تأثیر قرار داده است. این تأثیر ابعاد گوناگونی دارد که یکی از آنها لزوم تحول در دانش، مهارت‌ها، و توانایی‌های مورد نیاز کتابداران در جامعه اطلاعاتی است. کتابداران برای هماهنگ شدن با فناوری نوین به فراگیری دانش، مهارت‌ها، و توانایی‌هایی در بخش‌های مختلف (از مرحله فراهم‌آوری گرفته تا اشاعه اطلاعات) نیاز دارند تا آنان را در برطرف کردن نیاز اطلاعاتی جامعه استفاده‌کننده یاری رساند.

نیازهای مهارتی کتابداران در محیط جدید
خودکارسازی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، ظهور فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها و بروز پیشرفت‌ها و تحول‌های جدید مبتنی بر فناوری در کتابخانه‌ها، ضرورت به کارگیری نیروی انسانی مجهز به دانش جدید،

تجربه، و مهارت عملی در میان کتابداران و متخصصان اطلاع‌رسانی را جهت پاسخگویی به نیازهای مراکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های مجهز به فناوری اطلاعات بیش از پیش آشکار می‌سازد. از طرفی، امروزه حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی با بسیاری حوزه‌ها، از جمله رایانه و مدیریت، تداخل پیدا کرده است و متخصصان این حوزه‌ها برخی وظایف و امور مربوط به کتابداران و اطلاع‌رسانان را به دست گرفته‌اند. بنابراین، این گروه برای حفظ موقعیت و جایگاه حرفه خود و رقابت با متخصصان، به خصوص، متخصصان رایانه، باید در تلاش برای فراگیری دانش و فنون جدید مطابق با تحولات نوین برآیند.

به بیان دیگر، کتابداران و اطلاع‌رسانان برای ادامه حیات در محیط فناورانه و ارائه خدمات بهینه و مؤثر در این محیط باید به دانش و مهارت‌های ویژه‌ای مجهز شوند که در متون مختلف، در قالب واژه‌هایی همچون "سواد رایانه‌ای"، "سواد شبکه‌ای"، "سواد رسانه‌ای"، و به طور کلی، "سواد اطلاعاتی" بیان شده است. آشنایی با فنون استفاده از نرم‌افزارها و سخت‌افزارها؛ توانایی گزینش و ارزیابی منابع، نظام‌ها و شبکه‌های اطلاعاتی؛ توانایی جست‌وجو در شبکه، پایگاه‌ها، و بانک‌های اطلاعاتی؛ توانایی طراحی پایگاه‌ها و نظام‌های اطلاعاتی؛ تسلط بر کار با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای؛ توانایی تجزیه و تحلیل مسائل؛ توانایی انجام پژوهش در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی؛ و توانایی آموزش استفاده‌کنندگان از جمله این دانش‌ها و مهارت‌هاست. از طرف دیگر، کتابداران باید قبل از ورود به بازار کار

این مهارت‌ها را کسب کرده باشند تا هر چه بهتر بتوانند نقش واسطه‌ای خود را میان منابع اطلاعاتی و کاربران ایفا کنند. این وظیفه بر عهده سیستم آموزشی از طریق برنامه‌های درسی مناسب دانشگاه است تا کتابداران و اطلاع‌رسانان را برای ورود به عرصه اطلاعات آماده سازد.

مطالعات و پژوهش‌های مربوط به تناسب برنامه‌های آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی با فناوری اطلاعات

همان‌طور که اشاره شد، رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی یکی از رشته‌هایی است که به مدد فناوری‌های جدید شاهد تحولات سریع در تولید، اشاعه، دسترسی، جست‌وجو، بازیابی، و انتقال اطلاعات بوده است. از طرفی، اولویت‌هایی که در برنامه درسی دانشگاه‌ها در نظر گرفته شده، اولویت‌هایی نیستند که در جامعه به آنها اهمیت داده می‌شود. بنابراین، جهت هماهنگی با پیشرفت‌های علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و آشنایی با نوآوری‌های این حوزه، لازم است گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه به آموزش فنون و معلومات جدید بپردازند تا دانش‌آموختگان با دانش، مهارت، و توانایی‌های کافی وارد فعالیتهای حرفه‌ای شوند.

به دلیل اهمیت موضوع، در ایران برای مطرح کردن مسئله عدم همخوانی برنامه‌های آموزش فعلی با تحولات و نیازها تلاش‌هایی از سوی صاحب‌نظران آغاز شده است. برخی از این تلاش‌ها که در قالب مقاله انتشار یافته به شرح زیر است:

کوکبی در مقاله‌ای با عنوان "نگاهی به

بازنگری در برنامه‌های آموزشی با توجه به نیازهای محیط فناوری اطلاعات

با توجه به تحولات گوناگونی که در بیشتر زمینه‌های زندگی در عصر کنونی رخ داده است، به‌ویژه تحول‌های ناشی از توسعه فناوری‌های نوین، بیشتر دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزشی دست به بازنگری در ساختار و محتوای برنامه‌های آموزشی خود زده‌اند. این رویکرد اکنون به صورت یک امر بدیهی درآمده است و حرفه‌کتابداری و اطلاع‌رسانی‌رانیز دربرمی‌گیرد. در این شرایط، اگر گروه‌های کتابداری بخواهند با همان روند و برنامه‌های قدیمی و سنتی به تربیت کتابداران ادامه دهند، و سرفصل برنامه‌های درسی رشته را مطابق و هماهنگ با نیازهای روز و فناوری اطلاعات روزآمد نکنند، نقش کتابداران به مفهوم اولیه خود، یعنی نگاهبانان منابع چاپی، محدود می‌شود.

از طرفی، فقدان انسجام سرفصل‌درس‌ها در بسیاری از رشته‌ها، کارشناسان را واداشته تا نسبت به بازنگری در سرفصل‌ها اقدام کنند. از این رو، احساس نیاز به تغییر در برنامه‌های درسی در همه رشته‌ها در برنامه اجرایی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری قرار گرفت. این وزارتخانه با صدور آیین‌نامه‌ای در تاریخ ۱۳۷۹/۲/۱۰ به دانشگاه‌های دارای هیئت ممیزه اجازه داد تا برنامه‌های آموزشی رشته‌های مختلف را با نیازهای امروز و فردای کشور هماهنگ کنند (۱۶:۱). از هدف‌های این آیین‌نامه، انطباق هر چه بیشتر برنامه‌های درسی با نیازهای جامعه و روزآمد شدن برنامه‌ها با توجه به تحول‌های دانش بشری است.

بدین منظور، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی

دانشگاه فردوسی مشهد، با داشتن مجوز رسمی از این دانشگاه، در طول دو سال (از ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۲)، به بازنگری درس‌های مقطع کارشناسی این رشته پرداخته است، به طوری که تعدادی از واحدها حذف و تعدادی دیگر جایگزین شده است (پیوست شماره ۱). این تغییرات از نیمسال اول سال تحصیلی ۸۲-۸۳ به اجرا درآمده است. همچنین، این گروه آموزشی، براساس نظرسنجی نهایی در جلسه گروه، مورخ ۸۲/۱۱/۷، برنامه پیشنهادی مقطع کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی را برای سه گرایش مدیریت اطلاعات، فناوری اطلاعات، و کتابخانه‌های دانشگاهی ارائه داده است. این برنامه فهرستی از درس‌های پایه، اختصاصی اجباری، و اختصاصی اختیاری برای هر سه گرایش را در بر می‌گیرد (۴).

همچنین، به توصیه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، طرح پژوهشی بازنگری در سرفصل برنامه‌های آموزش دوره کارشناسی توسط گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شهید چمران اهواز در سال ۱۳۸۲ آغاز شده و اکنون در دست اجراست. نتایج گزارش نهایی این طرح که فهرست ۱۳۵ واحد درس‌های تخصصی کتابداری (اجباری و انتخابی)، عمومی، پایه، و موضوعی غیرکتابداری (برای هر یک از گرایش‌های علوم و فنون و علوم انسانی و اجتماعی) به همراه تعداد واحدهای نظری و عملی، ساعات، و واحدهای پیش‌نیاز هر درس را دربرمی‌گیرد (پیوست شماره ۴)، برای تأیید نهایی به واحد مربوط در وزارت علوم ارسال شده است.

از طرفی، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی

شود.

از جنبه‌ای دیگر، جوکار و حمدی‌پور در پژوهشی با عنوان "نیاز به تحول در برنامه‌های درسی کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی" به روش پیمایشی توصیفی به بررسی تأثیر فناوری‌های جدید در برنامه‌های درسی دوره کارشناسی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی پرداخته‌اند. استادان و دانشجویان تحصیلات تکمیلی بخش علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شیراز جامعه آماری این پژوهش را تشکیل می‌دهند و برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که ۵۰ درصد از جامعه آماری با فناوری در حد متوسط آشنایی دارند. ۳۴ درصد پاسخ‌دهندگان، برنامه‌های درسی کشورمان را در مقایسه با برنامه‌های درسی کشورهای مشابه، ضعیف ارزیابی کردند و بیش از ۵۲ درصد اظهار داشتند که برنامه‌های درسی کشورمان کمتر از ۲۵ درصد با فناوری هماهنگی دارد. در پایان پیشنهادهایی برای حذف، اضافه، و یا ادغام درس‌ها در برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارائه شده است (۲).

با وجود اینکه، امروزه برای مجموعه‌سازی، سازماندهی، و اشاعه اطلاعات نیاز مبرم به استفاده از شبکه‌های جهانی داریم، و آشنایی و تسلط و تجربه بهره‌گیری از واژگان رایج در شبکه‌ها به فراگیری زبان انگلیسی در حد بالایی نیاز دارد ولی در سرفصل برنامه‌های آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی به این امر توجه زیادی نشده است. با توجه به پیشینه ضعیف زبان انگلیسی در میان بیشتر دانشجویان، تنها ۷ واحد زبان انگلیسی (۳) واحد عمومی و ۴ واحد تخصصی (پاسخگوی

این نیاز نیست. در ضمن، شواهد عمومی حاکی است که واحدهای زبان فرانسه نیز برای کتابداران غیرضروری به نظر می‌رسد. در این زمینه، ذاکری فرد در پژوهشی با عنوان "نظرسنجی از دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی پیرامون جایگاه درس زبان انگلیسی در این رشته" به بررسی نگرش دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در مورد درس زبان انگلیسی پرداخت. جامعه آماری وی را دانشجویان دو مقطع کارشناسی (سال سوم و چهارم) و کارشناسی ارشد چهار دانشگاه فردوسی مشهد، تهران، اهواز، و شیراز تشکیل می‌دادند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بود. تحلیل داده‌ها نشان داد که تعداد واحدهای زبان عمومی و تخصصی ناکافی و درس‌های زبان فرانسه بلااستفاده است. محتوای کتاب‌های تخصصی مناسب نیست و در کلاس‌ها اصطلاح‌های انگلیسی مورد توجه واقع نمی‌شود. از جمله پیشنهادها ارائه شده تحقیق این بود: افزایش تعداد واحدهای زبان عمومی و تخصصی، استفاده بیشتر از استادان مجرب در تدریس زبان انگلیسی، استفاده بیشتر از واژگان کتابداری و اطلاع‌رسانی در همه کلاس‌ها، استفاده از مقاله‌های انگلیسی در درس‌های تخصصی و پایه (۶).

مرور این پیشینه‌ها و ادبیات کتابداری نشان می‌دهد که همه صاحب‌نظران و افرادی که مورد پژوهش قرار گرفته‌اند برنامه‌های آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران را نامناسب و ناهماهنگ با تحول‌های جاری و نیازهای جامعه (یعنی مراجعان به کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی که به کتابداران آموزش دیده نیاز دارند) می‌دانند و همگی خواستار بازنگری در آنها هستند.

درس‌های سازماندهی مواد^۸ به بررسی و انتقاد از عدم تغییر در این درس می‌پردازد. نکته‌ای که وی به آن اشاره می‌کند این است که با وجود کاربرد به نسبت گسترده نرم‌افزارهای فهرستنویسی در کتابخانه‌ها، در سرفصل درس‌های سازماندهی مواد هیچ مطلبی در این مورد وجود ندارد. نیاز به گنجاندن مطالب مربوط به فهرستنویسی رایانه‌ای در سرفصل درس‌های سازماندهی مواد به اندازه‌ای آشکار است که حتی دانشجویان نیز در سر کلاس از نبود آن گلایه دارند. بنابراین، وی پیشنهاد درس جدیدی بنام "سازماندهی مواد ۵: فهرستنویسی رایانه‌ای" را در سرفصل برنامه‌های کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی ارائه می‌دهد (۸).

دیانی نیز در مقاله خود با عنوان "برنامه آموزشی دوره کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی: پیشنهادهایی برای تحول به بررسی واحدها و سرفصل درس‌های دوره کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی پرداخته است. وی در پایان به منظور هماهنگی با تغییرات ناشی از رواج فناوری اطلاعات پیشنهادهایی جهت حذف، اضافه، و ادغام برخی درس‌ها ارائه داده است. از جمله، حذف درس‌های "مواد سمعی و بصری" و گزارش‌نویسی؛ جایگزینی درس‌های "ماشین‌نویسی" با "واژه‌پردازهای فارسی و لاتین" و "حروفچینی رایانه‌ای"؛ ادغام درس "مواد و خدمات کتابخانه برای نوسودان" و "مواد و خدمات کتابخانه برای کودکان و نوجوانان" در ۲ واحد درسی؛ تغییر ۱۲ واحد درس‌های سازماندهی به سه دسته سه واحدی فهرستنویسی، رده‌بندی، و نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی، و رده‌بندی مقالات و پایان‌نامه‌های فارسی؛ جایگزینی سه درس دو

واحدی به جای "مواد و خدمات مرجع" و تغییر ۷ واحد زبان انگلیسی به ۱۲ واحد (۵).

در همین زمینه، فتاحی در مقاله‌ای با عنوان "الگویی برای بازنگری و تجدید ساختار آموزش‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران با توجه به تحول‌های جدید در محیط اطلاعاتی" به بررسی مشکلات کنونی آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران می‌پردازد. وی، خاطر نشان می‌کند که برنامه‌های آموزشی و شیوه‌های تدریس این دانش در ایران از زیربنای محکم و مبتنی بر نظریه‌های نوین آموزشی و معرفت‌شناختی برخوردار نیست. برای بازنگری در این نظام آموزشی و برطرف کردن مشکلات، لازم است برنامه‌ریزی‌های آموزشی، محتوای درس‌ها، و شیوه‌های تدوین به گونه‌ای تجدید ساختار یابد که مهارت "حل مسئله" و "تفکر انتقادی و خلاق" را در دانشجویان ایجاد کند و در نهایت آنها را به "شناخت و خرد" یعنی مرحله معرفت‌شناختی سوق دهد (۷). از جمله پیشنهادهای وی برای تغییر سرفصل درس‌ها، که تا حدودی با پیشنهاد کوکبی متفاوت است، محدود شدن درس "سازماندهی و تنظیم مواد" به دو درس، آن‌هم با توجه به شرایط جدید محیط اطلاعاتی و امکانات موجود در دسترسی به داده‌های کتابشناختی آماده می‌باشد. البته، وی نیز همچون کوکبی بر فهرستنویسی رایانه‌ای تأکید دارد و پیشنهاد می‌کند که در مباحث فهرستنویسی و رده‌بندی باید بیشتر بر جنبه‌های مدیریت رایانه‌ای امور و شیوه‌های دسترسی به داده‌های کتابشناختی، چگونگی کار با لوح فشرده کتابشناسی ملی ایران و کتابخانه کنگره، و استانداردهای ذخیره و انتقال داده‌ها توجه

دانشگاه تهران نیز به بازنگری در برنامه‌های آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی پرداخته و در نهایت تغییراتی در سرفصل برنامه‌های این رشته در مقطع کارشناسی ارائه داده است. این تغییرات به نحوی است که برخی درس‌ها تغییر یافته، برخی در هم ادغام شده‌اند و در بعضی موارد در شرح درس و منابع درسی مربوط به آن تجدیدنظری صورت گرفته است (پیوست شماره ۲). این تغییرات از نیمسال اول تحصیلی ۸۳-۸۴ به اجرا درآمده است. در مورد مقطع کارشناسی ارشد، نیز این گروه آموزشی در حال بررسی است و تصمیم‌هایی نیز گرفته که هنوز به اجرا درنیامده است.

همچنین، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه الزهرا نیز با تشکیل جلسه‌هایی در این گروه آموزشی پس از مدت ۲ سال و ۸ ماه تغییراتی در سرفصل برنامه‌های آموزشی این رشته اعمال کرده است. این تغییرات منجر به حذف و ایجاد برخی درس‌ها، نقل و انتقال برخی دیگر از درس‌ها در گروه‌های پایه، اختیاری، و اجباری، و سرانجام تغییر نام، شرح درس، و منابع درسی شده است (پیوست شماره ۳). این تغییرات از نیمسال اول تحصیلی ۸۴-۸۵ به اجرا درآمده است. تصمیم این گروه آموزشی بر این است که هر ۴ سال یک بار که یک گروه دانشجوی فارغ‌التحصیل می‌شوند با توجه به تجربیاتی که به دست می‌آید، سرفصل برنامه‌ها مورد بازنگری و بررسی قرار گیرد. همچنین، با توجه به این تغییرات، استادان باید مطابق با سرفصل و تصمیم‌گیری‌های گروه پیش بروند و منابع و شرح درس‌ها مطابق با تصمیم‌گیری‌ها اتخاذ شود. انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران در

نشست‌های مختلف با مدیران گروه‌های کتابداری کشور، جهت ایجاد تغییر و تحول در گروه‌های آموزش کتابداری و برنامه‌های آموزش این رشته، در ایران، اقدام به ایجاد کمیته‌های کاری تخصصی کرد. بنابر پیشنهادها ارائه شده در این نشست‌ها، پنج کمیته تخصصی تصویب شد. یکی از کمیته‌های مذکور، کمیته بازنگری برنامه‌های آموزشی است. در چهارده نشست که این کمیته تاکنون داشته است، در مورد درس‌های تخصصی کارشناسی و کمیته‌های کاری بحث و تبادل نظر به عمل آمد و تصمیماتی نیز گرفته شده است. نتیجه تصمیمات کمیته تخصصی بازنگری برنامه‌های آموزشی کتابداری و اطلاع‌رسانی درباره برنامه‌های درسی مقطع کارشناسی، پیشنهاد حذف و جایگزینی تعدادی درس‌های تخصصی، پایه، و موضوعی بوده است (۹). نتیجه این تصمیمات جهت رسیدگی به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ارسال شده است.

جمع‌بندی

نیروی انسانی جزء جدایی‌ناپذیر و مهم هر سازمانی را تشکیل می‌دهد و بهبود کمی و کیفی فعالیت‌ها و خدمات هر سازمانی در گرو فعالیت‌های کارکنان و نیروی انسانی آن سازمان است. بنابراین، سرمایه‌گذاری جهت تربیت این نیروها امری ضروری و حائز اهمیت است. کتابداران و اطلاع‌رسانان، به‌عنوان نیروهای انسانی شاغل در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی که با اطلاعات و منابع اطلاعاتی سروکار دارند، از این امر مستثنا نیستند. از طرفی، تحول‌ها و پیشرفت‌های ناشی از ورود فناوری جدید

اطلاعاتی به این مراکز و به کارگیری ابزارها و روش‌های جدید و پیشرفته اطلاعاتی در این حرفه، لزوم تجهیز نیروهای شاغل در این مراکز را به دانش و مهارت‌های متناسب و هماهنگ با این تحولات ایجاد می‌کند. به همین منظور، باید میان برنامه‌های آموزشی که در گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی تدریس می‌شود و فنون و مهارت‌های مورد نیاز کتابداران در محیط فناوری نو و در جامعه اطلاعاتی همخوانی وجود داشته باشد.

با وجود اینکه نزدیک به چهل سال از آموزش دانشگاهی کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران می‌گذرد و با وجود تأثیری که فناوری اطلاعات بر حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی داشته است، هنوز این برنامه‌ها تغییرات محسوسی نسبت به برنامه‌های اولیه نداشته‌اند. بنابراین، نقص‌های خاص خود را داشته و نمی‌توانند کتابداران را مطابق با تحولات جدید تربیت کند. دلیل اصلی آن، همانطور که بسیاری از صاحب‌نظران و محققان نیز در نتیجه تحقیق‌های خود به آن رسیده‌اند، عدم هماهنگی محتوای برنامه‌های آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی با محیط

متحول کنونی است.

فقدان انسجام و هماهنگی برنامه‌های آموزشی با تحولات روز جامعه، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را بر آن داشت تا با صدور آیین‌نامه‌ای به دانشگاه‌های دارای هیئت ممیزه اجازه تغییر در جهت هماهنگی با تحولات و پیشرفت‌های دانش بشری را بدهد. از این رو، طی چند سال اخیر گروه‌های آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های فردوسی مشهد، شهید چمران اهواز، تهران، الزهرا، و همچنین انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران جهت تغییر در سرفصل برنامه‌ها اقداماتی صورت داده‌اند. در این تغییرات، سعی شده است به گونه‌ای عمل شود که درس‌های پیشنهادی به نیازهای بازار کار و جامعه پاسخ دهد و کتابداران را با توجه به این نیازها تربیت کند. البته، هنوز دانش‌آموختگانی که تحت تأثیر این تغییرات پرورش یافته‌اند وارد بازار کار نشده‌اند تا نتیجه این بازنگری‌ها مشخص شود، اما انتظار می‌رود که آنها بتوانند از عهده وظایف مطابق با فناوری اطلاعات و تحولات اخیر برآیند.

پیوست شماره ۱۵

تغییرات گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی مشهد در سرفصل مقطع کارشناسی

واحد	به جای:	واحد	درس‌های پایه (جدید)
۲	۱. فرانسه ۱	۲	۱. زبان (متون اختصاصی ۳)
۲	۲. فرانسه ۲	۲	۲. زبان (متون اختصاصی ۴)
۲	۳. روان‌شناسی عمومی	۲	۳. اطلاعات و اجتماع
۲	۴. تاریخ ادبیات جهان	۲	۴. نشریات ادواری
۲	۵. تاریخ ادبیات ایران	۲	۵. تاریخ ادبیات ایران و جهان
۱۰	جمع	۱۰	جمع

واحد	به جای:	واحد	درس‌های تخصصی (جدید)
۳	۱. مواد سمعی و بصری	۳	۱. تکنولوژی اطلاعات
۳	۲. مرجع‌شناسی تخصصی	۳	۲. مرجع‌شناسی الکترونیکی
۲	۳. ماشین‌نویسی فارسی	۲	۳. واژه‌پردازهای فارسی
۲	۴. ماشین‌نویسی لاتین	۲	۴. واژه‌پردازهای لاتین
۳	۵. سازماندهی مواد ۴	۳	۵. سازماندهی رایانه‌ای مواد
۲	۶. گزارش‌نویسی	۲	۶. روش تحقیق در کتابداری و اطلاع‌رسانی
۱۵	جمع	۱۵	جمع

واحد	به جای:	واحد	درس‌های موضوعی جدید
۳	۱. آشنایی با بانک‌های اطلاعاتی علوم انسانی	۳	۱. آشنایی با نرم‌افزارهای پایگاه‌های اطلاعاتی کتابخانه
۳	۲. جغرافیای شهر و روستا شناسی	۳	۲. آشنایی با سخت‌افزارها و نرم‌افزارهای مورد استفاده در کتابخانه
۶	جمع	۶	جمع

واحد	درس‌های انتخابی (جدید)
۲	مبانی و روش‌های آموزشی سواد اطلاعاتی

پیوست شماره ۲

تغییرات گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه تهران مشهد در سرفصل مقطع کارشناسی

جدول تطبیق دروس پایه در برنامه قبلی با برنامه جدید

تغییرات	نام درس در برنامه جدید	نام درس در برنامه قبلی
ضمن درس روان‌شناسی عمومی و مبانی ارتباطات جمعی گنجانده شد	_____	روان‌شناسی اجتماعی
افزایش ۱ واحد	روان‌شناسی عمومی	روان‌شناسی عمومی
شرح درس و منابع درسی	تاریخ تمدن	تاریخ تمدن
شرح درس و منابع درسی	مبانی جامعه‌شناسی	مبانی جامعه‌شناسی
شرح درس و منابع درسی	تاریخ ادبیات ایران	تاریخ ادبیات ایران
شرح درس و منابع درسی	تاریخ ادبیات جهان	تاریخ ادبیات جهان
شرح درس و منابع درسی	تاریخ عمومی فلسفه	تاریخ عمومی فلسفه
شرح درس و منابع درسی	متون اختصاصی انگلیسی (۱) و (۲)	متون اختصاصی انگلیسی (۱) و (۲)
با توجه به کثرت متون عربی در بیشتر کتابخانه‌های کشور از بین زبان‌های فرانسه، آلمانی، روسی و عربی، زبان عربی به عنوان زبان دوم برگزیده شد.	----	متون اختصاصی فرانسه (۱) و (۲) یا: متون اختصاصی آلمانی (۱) و (۲) یا: متون اختصاصی روسی (۱) و (۲)
شرح درس و منابع درسی	متون اختصاصی عربی (۱) و (۲)	یا: متون اختصاصی عربی (۱) و (۲)
ایجاد درس جدید	مبانی فلسفه	---
ایجاد درس جدید	مبانی ارتباطات جمعی	---
ایجاد درس جدید	مقدمات زبان‌شناسی	---

جدول تطبیق دروس موضوعی (گرایش‌های علوم انسانی و اجتماعی، علوم پایه و هنر) در برنامه قبلی با برنامه جدید

تغییرات	نام درس در برنامه جدید	نام درس در برنامه قبلی
شرح درس و منابع درسی	تاریخ اجتماعی ایران	مبانی تاریخ اجتماعی ایران
شرح درس و منابع درسی	تاریخ علم	تاریخ علوم
افزایش ۱ واحد	تاریخ هنر	آشنایی با هنر در تاریخ
افزایش ۱ واحد	مبانی آمار و احتمالات (۱) و (۲)	آمار و احتمالات
افزایش ۱ واحد	مبانی رایانه و برنامه‌نویسی (۱) و (۲)	مبانی کامپیوتر و برنامه‌نویسی

جدول تطبیق دروس تخصصی الزامی در برنامه قبلی با برنامه جدید

تغییرات	نام درس در برنامه جدید	نام درس در برنامه قبلی
ادغام دو درس با کاهش ۱ واحد	مجموعه سازی	مجموعه سازی ۱ و مجموعه سازی ۲
شرح درس و منابع درسی	سازماندهی مواد ۱ (فهرست نویسی توصیفی)	سازماندهی مواد ۱: فهرست نویسی
کاهش ۱ واحد و تغییر در شرح درس	سازماندهی مواد ۲ (فهرست نویسی موضوعی)	سازماندهی مواد ۲: رده بندی
شرح درس و منابع درسی	سازماندهی مواد ۳ (رده بندی)	سازماندهی مواد ۳: فهرست نویسی
کاهش ۱ واحد و تغییر در شرح درس	سازماندهی مواد ۴ (فهرست نویسی رایانه ای)	سازماندهی مواد ۴: رده بندی
افزایش ۱ واحد	مرجع شناسی عمومی ۱	مرجع شناسی عمومی: فارسی و عربی
شرح درس و منابع درسی	مرجع شناسی عمومی ۲	مرجع شناسی عمومی (لاتین)
تقسیم به دو درس مستقل با افزایش ۲ واحد	مرجع شناسی تخصصی (علوم انسانی و اجتماعی) و مرجع شناسی تخصصی (علوم و فنون)	مرجع شناسی تخصصی
شرح درس و منابع درسی	خدمات مرجع و اطلاع رسانی	اصول کار مرجع
شرح درس و منابع درسی	ساختمان و تجهیزات کتابخانه	ساختمان و تجهیزات کتابخانه
انتقال به دروس انتخابی با تغییر کلی در محتوای درس	نظام های چند رسانه ای	مواد سمعی و بصری
در کتابخانه های عمومی و توسعه فرهنگی گنجانده شد	---	مواد و خدمات کتابخانه برای بزرگسالان ....
شرح درس و منابع درسی	مواد و خدمات کتابخانه برای کودکان و نوجوانان	مواد و خدمات کتابخانه برای کودکان ...
ادغام دو درس با کاهش ۱ واحد	واژه پردازهای فارسی و لاتین	ماشین نویسی فارسی و ماشین نویسی لاتین
ادغام دو درس با کاهش ۲ واحد	کارآموزی قسمت اول (۱ و ۲)	کارآموزی (قسمت اول) و کارآموزی (قسمت دوم)
ادغام دو درس با کاهش ۲ واحد	کارآموزی قسمت دوم (۱ و ۲)	کارآموزی (قسمت سوم) و کارآموزی (قسمت چهارم)
شرح درس و منابع درسی	مقدمات کتابداری و اطلاع رسانی	کتابخانه و کتابداری
شرح درس و منابع درسی	مدیریت کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی	اداره کتابخانه
شرح درس و منابع درسی	آیین نگارش علمی	گزارش نویسی
انتقال از دروس موضوعی با کاهش ۱ واحد	جستجو در پایگاه های اطلاعاتی علمی و تخصصی	آشنایی با بانک های اطلاعاتی
انتقال از دروس انتخابی	حفاظت و نگهداری مواد کتابخانه ای	حفاظت و نگهداری مواد کتابخانه
انتقال از دروس انتخابی	آشنایی با چاپ و نشر	آشنایی با صنعت چاپ و نشر
ایجاد درس جدید	تاریخ اجتماعی کتابخانه ها	---
ایجاد درس جدید	آشنایی با اینترنت	---
ایجاد درس جدید	کتابخانه های عمومی و توسعه فرهنگی	---
ایجاد درس جدید	نمایه سازی کتاب	---
ایجاد درس جدید	نشریات ادواری	---
ایجاد درس جدید	آشنایی با نرم افزارهای کتابخانه ای	---

جدول تطبیق دروس انتخابی الزامی در برنامه قبلی با برنامه جدید

تغییرات	نام درس در برنامه جدید	نام درس در برنامه قبلی
شرح درس و منابع درسی	خدمات عمومی در کتابخانه‌ها	خدمات عمومی
در کتابخانه‌های عمومی و توسعه فرهنگی گنجانده شد	---	خدمات ویژه خارج از کتابخانه
در مرجع‌شنای تخصصی علوم انسانی و اسلامی گنجانده شد	---	مرجع‌شناسی اسلامی
انتقال به دروس تخصصی الزامی	حفاظت و نگهداری مواد کتابخانه‌ای	حفاظت و نگهداری مواد کتابخانه
انتقال به دروس تخصصی الزامی	آشنایی با چاپ و نشر	آشنایی با صنعت چاپ و نشر
شرح درس و منابع درسی	مقدمات آرشیو	مقدمات آرشیو
شرح درس و منابع درسی	شیوه‌های مطالعه	شیوه‌های مطالعه
شرح درس و منابع درسی	آشنایی با نسخ خطی و آثار کمیاب	آشنایی با کتب خطی و کمیاب
ایجاد درس جدید	نظام‌های چندرسانه‌ای	---
ایجاد درس جدید	کتابخانه‌های آموزشی	---

پیوست شماره ۳

تغییرات گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه الزهراء در سرفصل مقطع کارشناسی
جدول تطبیق دروس پایه کتابداری و اطلاع‌رسانی پیشنهادی با سرفصل دروس قبلی

تغییرات	نام درس پیشنهادی	نام درس در سرفصل دروس قبلی
حذف درس	---	روان‌شناسی اجتماعی
تغییر نام و شرح درس و منابع درسی	مبانی فلسفه	تاریخ عمومی فلسفه
تغییر نام و شرح درس و منابع درسی	آشنایی با ادبیات ایران و جهان	تاریخ ادبیات ایران و جهان
	زبان عربی ۱ و ۲	متون اختصاصی عربی ۱ و ۲
ایجاد درس جدید	مقدمات زبان‌شناسی	---
انتقال از دروس موضوعی با تغییر نام و شرح درس و منابع درسی و افزایش یک واحد به تعداد واحدها	مبانی رایانه و اصول برنامه‌نویسی	مبانی کامپیوتر و برنامه‌نویسی
ایجاد درس جدید	آشنایی با اینترنت	---
انتقال از دروس تخصصی اجباری با تغییر نام و شرح درس و منابع درسی	واژه‌پردازی ۱ و ۲	---
منظور نمودن درس پیش‌نیاز (بدون احتساب واحد) برای فارغ‌التحصیلان رشته علوم انسانی	ریاضیات پیش دانشگاه	---
انتقال از دروس موضوعی	ریاضیات عمومی	---
انتقال از دروس تخصصی اجباری با تغییر نام و شرح درس و منابع درسی	آمار و احتمالات	---
انتقال از دروس تخصصی اجباری با تغییر نام و شرح درس و منابع درسی	مبانی علم اقتصاد	---
انتقال از دروس موضوعی	تاریخ اجتماعی ایران	---
انتقال از دروس تخصصی اجباری با تغییر نام و شرح درس و منابع درسی	سازمان و مدیریت	---
انتقال از دروس تخصصی اجباری با تغییر نام و شرح درس و منابع درسی	مبانی علم حقوق	---

جدول تطبیق دروس تخصصی کتابداری و اطلاع‌رسانی پیشنهادی با سرفصل دروس قبلی

تغییرات	نام درس پیشنهادی	نام درس در سرفصل دروس قبلی
ادغام دو درس و کاهش ۱ واحد	مجموعه‌سازی	مجموعه‌سازی ۱ و مجموعه‌سازی ۲
تغییر نام و شرح درس و منابع	سازماندهی منابع اطلاعاتی ۱ (فهرست‌نویسی توصیفی)	سازماندهی مواد ۱: فهرست‌نویسی
تغییر نام و شرح درس و منابع	سازماندهی منابع اطلاعاتی ۲ (فهرست‌نویسی تحلیلی)	سازماندهی مواد ۲: رده‌بندی
تغییر نام و شرح درس و منابع	سازماندهی منابع اطلاعاتی ۳ (رده‌بندی دیویی)	سازماندهی مواد ۳: فهرست‌نویسی
تغییر نام و شرح درس و منابع	سازماندهی منابع اطلاعاتی ۴ (رده‌بندی کنگره)	سازماندهی مواد ۴: رده‌بندی
ایجاد درس جدید	سازماندهی منابع اطلاعاتی ۵ (مواد رایانه‌ای)	---
تغییر در شرح درس و منابع درسی	مرجع‌شناسی عمومی ۱ (مراجع ردیف اول)	مرجع‌شناسی عمومی: فارسی و عربی
تغییر در شرح درس و منابع درسی	مرجع‌شناسی عمومی ۲ (مراجع ردیف دوم و سوم)	مرجع‌شناسی عمومی: لاتین
حذف درس	---	مواد سمعی و بصری
انتقال به دروس اختیاری	مواد و خدمات کتابخانه برای نوسودان	مواد و خدمات کتابخانه برای بزرگسالان نوسواد
تغییر نام و شرح درس و منابع درسی	واژه‌پردازی ۱	ماشین‌نویسی فارسی
تغییر نام و شرح درس و منابع درسی	واژه‌پردازی ۲	ماشین‌نویسی لاتین
تغییر نام و شرح درس و تعداد واحدها	کارورزی ۱	کارآموزی (قسمت اول)
تغییر نام و شرح درس و تعداد واحدها	کارورزی ۲	کارآموزی (قسمت دوم)
تغییر نام و شرح درس و تعداد واحدها	کارورزی ۳	کارآموزی (قسمت سوم)
تغییر نام و شرح درس و تعداد واحدها	کارورزی ۴	کارآموزی (قسمت چهارم)
تغییر نام و شرح درس و تعداد واحدها	مقدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی	کتابخانه و کتابداری
ایجاد درس جدید	تاریخ تحول کتابخانه‌ها	---
تغییر نام و شرح درس و منابع درسی	اداره کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی	اداره کتابخانه
تقسیم به دو درس مستقل و افزایش یک واحد به تعداد واحدهای درسی	مرجع‌شناسی تخصصی ۱ (مراجع علوم انسانی و اجتماعی) مرجع‌شناسی تخصصی ۲ (مراجع علوم پایه و کاربردی)	مرجع‌شناسی تخصصی
تغییر شرح درس و منابع درسی	اصول کار مرجع	اصول کار مرجع
تغییر نام و شرح درس و منابع درسی	روش تحقیق و گزارش‌نویسی	گزارش‌نویسی
ایجاد درس جدید	اطلاعات و اجتماع	---
انتقال از دروس موضوعی با تغییر شرح درس	برنامه‌نویسی کاربردی	---
انتقال از دروس موضوعی با تغییر شرح درس	اصول طراحی پایگاه داده‌ها	آشنایی با بانک‌های اطلاعاتی علوم انسانی و اجتماعی
انتقال از دروس موضوعی با تغییر شرح درس	آشنایی با صنعت چاپ و نشر	---
انتقال از دروس موضوعی با تغییر شرح درس	خدمات عمومی کتابخانه‌ها	---
ایجاد درس جدید	نمایه‌سازی و چکیده‌نویسی	---
ایجاد درس جدید	نشریات ادواری چاپی و الکترونیکی	---
ایجاد درس جدید	پروژه پایانی	---

جدول تطبیق دروس اختیاری کتابداری و اطلاع‌رسانی پیشنهادی با سرفصل دروس قبلی

تغییرات	نام درس پیشنهادی	نام درس در سرفصل دروس قبلی
ادغام در درس مرجع‌شناسی تخصصی ۱ (مراجع علوم انسانی و اجتماعی)	---	مرجع‌شناسی اسلامی
ادغام در درس ساختمان و تجهیزات	---	حفاظت و نگهداری مواد کتابخانه
انتقال به دروس اجباری	آشنایی با صنعت چاپ و نشر	آشنایی با صنعت چاپ و نشر
انتقال از دروس اجباری	مواد و خدمات کتابخانه برای نوسودان	---
انتقال از دروس موضوعی	جغرافیای شهری و روستانشینی	---
انتقال از دروس موضوعی	تاریخ علوم	---
انتقال از دروس موضوعی با تغییر نام و شرح درس و منابع درسی	تاریخ هنر	---
انتقال از دروس موضوعی	فیزیولوژی عمومی	---
انتقال از دروس موضوعی	آشنایی با منابع فنی و مهندسی	---
ادغام دو درس با تقلیل دو واحد و انتقال به دروس اجباری	خدمات عمومی کتابخانه‌ها	خدمات عمومی و خدمات ویژه خارج از کتابخانه
انتقال از دروس پایه	تاریخ تمدن	---
انتقال از دروس موضوعی با تقلیل واحد و تغییر شرح درس و منابع درسی	مبانی علمی حقوق	---
انتقال از دروس موضوعی با تقلیل واحد و تغییر شرح درس و منابع درسی	تاریخ اجتماعی ایران	---
ایجاد درس جدید	رسانه‌های جمعی و ارتباطات	---
ایجاد درس جدید	تحلیل و طراحی سیستم‌های اطلاعاتی	---
ایجاد درس جدید	آشنایی با شبکه‌های اطلاع‌رسانی	---
ایجاد درس جدید	اخلاق حرفه‌ای	---

پیوست شماره ۴

گزارش نهایی طرح ملی بازنگری و تغییر سرفصل‌های دروس کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی
جدول ۶. فهرست درس‌های تخصصی کتابداری (اجباری) (جمع واحدها: ۵۸)

ردیف	عنوان درس	تعداد واحدها			ساعات		
		نظری	عملی	جمع	نظری	عملی	پیشنیازها
۱۰۱	واژه‌پردازی (۱): لاتین	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴	۳۰۴
۱۰۲	واژه‌پردازی (۲): فارسی	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴	۱۰۱
۱۰۳	مبانی علم کتابداری و اطلاع‌رسانی	۲	۱	۶۸	۳۴	۳۴	-
۱۰۴	فهرست‌نویسی توصیفی مواد کتابخانه ^۱	۱	۲	۸۵	۱۷	۶۸	۱۰۳
۱۰۵	فهرست‌نویسی تحلیلی مواد کتابخانه ^۱	۱	۲	۸۵	۱۷	۶۸	۱۰۴
۱۰۶	رده بندی دهدهی دیوئی ^۱	۱	۲	۸۵	۱۷	۶۸	۱۰۵
۱۰۷	رده بندی کنگره ^۱	۱	۲	۸۵	۱۷	۶۸	۱۰۶
۱۰۸	مجموعه‌سازی ۱ (تهیه و سفارش)	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴	-
۱۰۹	مجموعه‌سازی ۲ (انتخاب مواد)	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴	۱۰۸
۱۱۰	مرجع‌شناسی عمومی فارسی و عربی	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴	-
۱۱۱	مرجع‌شناسی عمومی لاتین	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴	۱۱۰
۱۱۲	اصول کار مرجع	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴	۱۱۱
۱۱۳	مرجع‌شناسی تخصصی	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴	۱۱۱
۱۱۴	نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای	۱	۲	۸۵	۱۷	۶۸	۱۰۷
۱۱۵	آشنایی با پایگاه‌های اطلاعاتی	۲	۱	۶۸	۳۴	۳۴	۳۰۴، ۱۱۳
۱۱۶	اصول و روش‌های جستجوی اطلاعات در اینترنت	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴	۳۰۶، ۳۰۴
۱۱۷	ساختمان و معماری داخلی کتابخانه	۲	-	۳۴	۳۴	-	-
۱۱۸	اصول گزارش نویسی علمی	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴	۳۰۵، ۱۱۱
۱۱۹	اداره کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی ^۳	۲	۱	۶۸	۳۴	۳۴	۱۲۲، ۱۱۷، ۱۰۳
۱۲۰	کارآموزی ^۴ ۱	-	۲	۱۰۰	-	۱۰۰	۱۱۰، ۱۰۸، ۱۰۴
۱۲۱	کارآموزی ^۴ ۲	-	۲	۱۰۰	-	۱۰۰	۱۲۰، ۱۰۵
۱۲۲	کارآموزی ^۴ ۳	-	۲	۱۲۰	-	۱۲۰	۱۲۱، ۱۱۳
۱۲۳	نشریه‌های ادواری	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴	-
۱۲۴	مقدمات نمایه سازی انتهای کتاب	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴	۱۰۷
۱۲۵	تحقیق مقدماتی در کتابداری و اطلاع‌رسانی	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴	۳۰۵
جمع		۲۶	۳۲	۱۶۴۶	۴۴۲		

۱. در هر درس فهرست‌نویسی و رده‌بندی پس از توضیح با شیوه‌های دستی، با شیوه‌های رایانه‌ای نیز کار شود.

۲. به جنبه‌های عملی درس توجه شود (زمان ارائه ترم‌های اول).

۳. بخش حفاظت و نگهداری به این درس اضافه شود.

۴. هر دانشکده با توجه به شرایط خاص خود برنامه‌ریزی نماید. استادان نظارت بیشتری داشته باشند.

جدول ۲. دروس عمومی (فرهنگ معارف، عقاید اسلامی، و آگاهی‌های عمومی)
برای کلیه رشته‌های تحصیلی دوره‌های کارشناسی پیوسته (جمعاً ۲۰ واحد)

ردیف	عنوان درس	تعداد واحدها	ساعات		
			جمع	نظری	عملی
۲۰۱	اندیشه اسلامی (۱)	۲	۳۴	۳۴	-
۲۰۲	فارسی	۳	۵۱	۵۱	-
۲۰۳	زبان خارجی (عمومی)	۳	۵۱	۵۱	-
۲۰۴	تربیت بدنی (۱) (عملی)	۱	۳۴	-	۳۴
۲۰۵	اندیشه اسلامی (۲)	۲	۳۴	۳۴	-
۲۰۶	اخلاق و تربیت اسلامی	۲	۳۴	۳۴	-
۲۰۷	تربیت بدنی (۲) (عملی)	۱	۳۴	-	۳۴
۲۰۸	تاریخ اسلام	۲	۳۴	۳۴	-
۲۰۹	انقلاب اسلامی و ریشه‌های آنان از قرن سیزدهم	۲	۳۴	۳۴	-
۲۱۰	متون اسلامی (آموزش زبان عربی)	۲	۳۴	۳۴	-
جمع کل		۲۰	۳۷۴	۳۰۶	۶۸

جدول ۳. فهرست درس‌های پایه (جمع واحدها: ۲۱)

ردیف	عنوان درس	تعداد واحدها	ساعات			پیشینازها
			جمع	نظری	عملی	
۳۰۱	کلیات روان‌شناسی	۲	۳۴	۳۴	-	
۳۰۲	تاریخ تمدن و فرهنگ	۲	۳۴	۳۴	-	
۳۰۳	کلیات جامعه‌شناسی	۲	۳۴	۳۴	-	
۳۰۴	مبانی رایانه برای کتابداران و اطلاع‌رسانان	۱	۵۱	۱۷	۳۴	
۳۰۵	آمار برای کتابداران	۲	۶۸	۳۴	۱۰۳	
۳۰۶	آشنایی با فناوری اطلاعات	۱	۵۱	۱۷	۱۱۵، ۱۰۳، ۵۱۲	
۳۰۷	متون اختصاصی انگلیسی ۱	۲	۳۴	۳۴	۲۰۳	
۳۰۸	متون اختصاصی انگلیسی ۲	۲	۳۴	۳۴	۳۰۷	
۳۰۹	متون اختصاصی انگلیسی ۳	۲	۳۴	۳۴	۳۰۸	
۳۱۰	اصطلاح‌شناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی به زبان‌های دیگر (فرانسه، آلمانی، عربی و...)*	۲			۳۰۹	
جمع		۱۸	۴۰۸	۳۰۶	۱۰۲	

* نوع زبان با توجه به شرایط منطقه و نیاز کتابخانه‌ها توسط گروه‌های آموزشی انتخاب شود.

جدول ۴. فهرست درس‌های تخصصی کتابداری (انتخابی) جمع واحدها: ۲۶

کد درس	عنوان درس	تعداد واحدها		ساعات		
		عملی	نظری	جمع	نظری	عملی
۴۰۱	خدمات عمومی برای کتابخانه‌ها	۲		۳۴	۳۴	-
۴۰۲	خدمات کتابخانه برای گروه‌های ویژه	۲		۳۴	۳۴	-
۴۰۳	آشنایی با صنعت چاپ و نشر	۲		۳۴	۳۴	-
۴۰۴	مقدمات آرشیو	۲		۳۴	۳۴	-
۴۰۵	مواد و خدمات کتابخانه برای بزرگسالان	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴
۴۰۶	آشنایی با کتب خطی و کمیاب	۲		۳۴	۳۴	-
۴۰۷	شیوه‌های خواندن	۲		۳۴	۳۴	-
۴۰۸	مواد و خدمات کتابخانه برای کودکان و نوجوانان	۱	۱	۵۱	۱۷	۳۴
۴۰۹	منابع مرجع الکترونیکی و روش‌های جستجوی آن	۱	۲	۸۵	۱۷	۶۸
۴۱۰	سواد اطلاعاتی	۲		۳۴	۳۴	-
	جمع	۱۷	۴	۴۲۵	۲۸۹	۱۳۶

دانشجویان باید حداقل شش واحد از بین دروس انتخابی را انتخاب نمایند. گروه‌های آموزشی متناسب با نیاز و صلاحدید از مجموعه دروس انتخابی، دروس انتخابی خود را انتخاب نمایند.

جدول ۵. فهرست درس‌های موضوعی غیر کتابداری (جمع واحدهای هر گرایش: ۳۰)

جدول ۵/۲			جدول ۵/۱		
واحد	عنوان درس‌ها گرایش علوم و فنون	شماره ردیف	واحد	عنوان درس‌ها گرایش علوم انسانی و اجتماعی	شماره ردیف
۳	ریاضیات برای کتابداران	۵۱۱	۳	کلیات علم حقوق	۵۰۱
۳	برنامه نویسی کاربردی	۵۱۲	۳	کلیات علم اقتصاد	۵۰۲
۳	فیزیک برای کتابداران	۵۱۳	۳	کلیات تاریخ اجتماعی ایران	۵۰۳
۳	زیست شناسی برای کتابداران	۵۱۴	۳	جغرافیای انسانی	۵۰۴
۳	شیمی برای کتابداران	۵۱۵	۳	تاریخ هنر	۵۰۵
۳	ایمنی، بهداشت و تجهیزات کتابخانه	۵۱۶	۳	آشنایی با ادبیات ایران	۵۰۶
۳	زمین شناسی برای کتابداران	۵۱۷	۳	آشنایی با ادبیات جهان	۵۰۷
۳	مقدمات شبکه سازی	۵۱۸	۳	کلیات فلسفه جدید	۵۰۸
۳	تاریخ علوم	۵۱۹	۳	تاریخ علوم	۵۰۹
۳	ارتباطات انسانی	۵۲۰	۳	ارتباطات انسانی	۵۱۰
۳۰			۳۰	جمع	

منابع

۱. «تفویض اختیارات برنامه‌ریزی درسی به دانشگاه‌های دارای هیأت ممیزه». پیک دانشگاه، دانشگاه فردوسی مشهد، ۳۲ (مهر و آبان ۱۳۷۹): ۱۶-۱۵.
۲. جوکار، عبدالرسول؛ حمدی‌پور، افشین. «نیاز به تحول برنامه‌های درسی کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی». کتابداری و اطلاع‌رسانی، دوره چهارم، ۲ (تابستان ۱۳۸۰): ۲۵-۹.
۳. حیاتی، زهیر. «آموزش‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران: گذشته، حال، آینده». فصلنامه کتاب، دوره پانزدهم، ۱ (بهار ۱۳۸۳): ۴۱-۲۵.
۴. دانشگاه فردوسی مشهد. برنامه پیشنهادی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی (برای سه گرایش مدیریت اطلاعات، فناوری اطلاعات، و کتابخانه‌های دانشگاهی)، بر اساس نظرسنجی نهایی در جلسه ۸۲/۱۱/۷. (پلی کپی).
۵. دیانی، محمد حسین. «برنامه آموزشی دوره کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی: پیشنهادهایی
- برای تحول». کتابداری و اطلاع‌رسانی، دوره سوم، ۱ (بهار ۱۳۷۹): ۲۰-۱.
۶. ذاکری‌فرد، فاطمه. «نظرسنجی از دانشجویان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی پیرامون جایگاه درس زبان انگلیسی در این رشته». کتابداری و اطلاع‌رسانی، دوره پنجم، ۴ (تابستان ۱۳۸۱): ۲۵-۹.
۷. فتاحی، رحمت‌الله. «الگوی برای بازنگری و تجدید ساختار آموزش‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران با توجه به تحولات جدید در محیط اطلاعاتی». کتابداری و اطلاع‌رسانی، دوره سوم، ۱ (بهار ۱۳۷۹): ۴۴-۲۱.
۸. کوکبی، مرتضی. «نگاهی به دروس سازماندهی مواد». فصلنامه کتاب، دوره هشتم، ۳ (پاییز ۱۳۷۶): ۶۹-۵۷.
۹. «نتیجه تصمیمات تخصصی بازنگری برنامه‌های آموزشی کتابداری و اطلاع‌رسانی (مقطع کارشناسی)، دروس تخصصی، پایه، و موضوعی». خبرنامه انجمن علمی کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران، دوره سوم، ۳ (خرداد و تیر ۱۳۸۳).

تاریخ دریافت: ۱۳۸۳/۱۲/۱۲